

EĞİTİM AMACIYLA FARKLI ÜLKELERE GÖÇ EDEN ÖĞRENCİLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

Yrd. Doç. Dr. Tolga GÖK

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/Selçuk Üniversitesi
tolgagok23@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Cemal İNCE

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/Gaziosmanpaşa Üniversitesi
cemal.ince@gop.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Erkan AKGÖZ

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/Selçuk Üniversitesi
eakgoz@hotmail.com

Öz

Araştırmanın amacı, Kırgızistan'da üniversitede öğrenim gören yabancı öğrencilerin yükseköğretim tercih nedenlerinin belirlenmesi ve demografik değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Çalışmaya Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde (KTMÜ) öğrenim gören yabancı öğrencilerden toplam 257 kişi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Radmard (2017) tarafından geliştirilen ve Türkiye'de uygulanan ölçek kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, bağımsız örneklem t-testi, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ve Cronbach Alpha iç tutarlılık analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucu, Kırgızistan'daki yabancı öğrencilerin yükseköğretim tercih nedenlerinin başında "kültürel yakınlık"(3,455), "Vize ve ikamet kolaylıkları" (3,256) ve "Daha kaliteli bir eğitim imkânı" (3,130) gelmektedir. Cinsiyet değişkenine göre yapılan t-testi sonucunda yükseköğretim tercih nedenlerinde anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Katılımcıların milliyetleri, ailesinin yaşadığı yer ve aile gelir düzeylerine göre yapılan ANOVA sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<,05$). Sonuç olarak, yabancı öğrencilerin yükseköğretim tercih nedenleri milliyetine, ailesinin yaşadığı yere ve aile gelir düzeyine göre farklılık gösterebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, yükseköğretim, üniversite, öğrenci, Kırgızistan.

A RESEARCH ON STUDENTS MIGRATED TO DIFFERENT COUNTRIES FOR EDUCATION: THE CASE OF KYRGYZ-TURKISH MANAS UNIVERSITY

Abstract

The purpose of the study is to determine the reasons of higher education preference for foreign students studying at university in Kyrgyzstan and to evaluate them in terms of demographic variables. A total of 257 foreign students studying at Kyrgyz-Turkish Manas University (KTMU) participated in the study. The Scale which was developed by Radmard (2017) and applied in Turkey was used as the data collection tool. The descriptive statistics, independent samples t-test, one way ANOVA and Cronbach Alpha internal consistency analysis were used for the analysis of the data. In the result of the analysis, "cultural affinity" (3,455), "facilities of visa and residence" (3,256) and "possibility of higher quality education" (3,130) are the main reasons of higher education preference for foreign students in Kyrgyzstan. According to the t-test result of gender variable, significant difference was not found in reasons of higher education preference ($p>,05$). According to ANOVA results of participants' nationalities, place of family living and family income levels, there was a

* Bu çalışma, Uluslararası Orta Asya Sempozyumu'nda (17-20 Nisan 2018) sözlü olarak sunulmuştur.

significant difference in the reasons of higher education preference among the groups ($p<0.05$). As a result, the reasons of higher education preferences for foreign students may vary according to their nationality; their family's living place level and their family income level.

Keywords: Migration, higher education, university, student, Kyrgyzstan.

1. Giriş

Kişiler ekonomik, siyasal, kültürel, güvenlik veya doğal faktörlerden dolayı bir bölgedeki yaşam düzenlerini bırakarak, başka bir bölgeye taşınmakta ve orada hayatlarını sürdürmek zorunda kalabilmektedir. Bu tür bir hareketlilik ülke sınırları içerisinde gerçekleşirse buna iç göç; uluslararası boyutta olursa dış göç olarak tanımlanmaktadır. Alan yazın incelendiğinde göçlerin temel nedenlerinin başında coğrafi şartlardaki olumsuzluklar, sosyo-ekonomik dengesizlikler, güvenlik sorunları, siyasi istikrarsızlıklar, fırsat eşitliğinin olmaması, teknolojik gelişmeler, istihdam ve eğitim imkânlarının kısıtlı olması gibi faktörlerin geldiği görülmektedir (Özdemir, 2012; Yakar & Saraçlı, 2010; Başel, 2007; Ratha & Shaw, 2007; DPT, 2001). Farklı nedenlerle gerçekleştirilen göç olayı basit bir yer değiştirme hareketi olarak değerlendirilmemesi gereken bir gerçekliktir. Göç olgusu oldukça karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Göçler hangi nedenle olursa olsun genellikle az gelişmiş bölgelerden, daha gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmektedir (Ay & Zeybek, 2016). Toplumun tüm kesimlerini ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileme gücüne sahiptir.

Tüm bu açıklamalar ışığında hazırlanan bu çalışma, eğitim amacıyla sürekli ikamet ettiği bölgeden başka bir bölgeye göç etmek zorunda kalan kişilere yönelik hazırlanmıştır. Bu çalışma, 30.09.1995 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ve Kırgızistan Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşma ile kurulan Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde öğrenim gören farklı ülkelerin vatandaşı olan öğrencilerin eğitim amacıyla başka bir ülkeyi tercih nedenlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucu elde edilen veriler, hem farklı ülke vatandaşlarına eğitim veren üniversitelere, hem de eğitim amacıyla kısa süreli de olsa göç etmek zorunda olan kişilerin yüksek öğretim tercih nedenlerine yönelik ilgili literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

İlgili alan yazın incelendiğinde, özellikle eğitim amacıyla göç etmek zorunda kalanlara yönelik, ülke veya üniversite tercihi ile ilgili bir çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Hem üniversitelerin hem de bu üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin hedeflerine ulaşabilmesi için uygun stratejilerin belirlenebilmesi ve bunlara ilişkin etkin çözüm önerileri sunabilmek için tercihlere etki eden faktörlerin doğru analiz edilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara ilişkin tespitler aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Farklı ülkelerden, başka bir ülkede eğitim veren üniversite tercihinin etki eden en

önemli unsurların başında akademik unvan, eğitim kalitesi ve üniversitenin sahip olduğu uluslararası prestij kabul edilmektedir (Istop, 2018). Aynı şekilde üniversitede bulunan bölümlerin günümüz şartlarına uygun olması, program çeşitliliğinin bulunması; uluslararası rekabet avantajının olması; kampüs ortamında eğitim-öğretim hizmetini yerine getirmesi; sosyal, kültürel vb. imkânlar sunması; konaklama ve burs imkânlarının olması öğrenci tercihlerini pozitif yönde etkileyen diğer faktörler arasında sayılabilir (Anderson, 1999: 129). Üniversite tercihinde etkili olan bu gibi pozitif faktörlerin yanında bir takım negatif faktörler bulunmaktadır. Negatif faktörler genellikle kayıt ücreti, eğitim-öğretim maliyeti, üniversitenin bulunduğu bölgenin yaşam maliyetleri gibi finansal ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde üniversite tercihinde sadece ekonomik faktörlerin değil diğer faktörlerinde etkili olduğu görülmektedir. Üniversitenin eğitim kalitesi, mezuniyet sonrası kolay iş bulma imkânı, üniversitenin saygınlığı, uluslararası bir marka değerine sahip olması, fakülte ve bölümlerin sektörle bağlantılı olması, akademik kadro da üniversite tercihlerinde etkili olmaktadır (Yavuzalp, 2011). Ayrıca üniversitenin bulunduğu şehrin yaşanabilir olması, öğrencilerin memleketlerine yakınlığı, üniversitenin ulusal ve uluslararası proje yürütmesi, aile ve arkadaş baskısı gibi faktörlerin de tercihleri etkilediği görülmektedir (Yılmaz, 2012). Ayrıca, yapılan alan araştırmasında üniversitelerin tercih edilmesinde, üniversitenin tanıtım faaliyetleri veya üniversitenin kurmuş olduğu network sistemi de etkili olmaktadır (Akar, 2012).

Herhangi bir bireyin hayatındaki kararlardan en önemli olanlarından birisi de üniversite tercihidir. Böylesine önemli bir karar alırken duygusal davranılmaması, birçok faktörü dikkate alarak profesyonel bir seçimin yapılması gerektiği görülmektedir. Günümüz şartları incelendiğinde üniversite tercihi ile ilgili danışmanlık hizmeti veren birçok kuruluşun olduğu tespit edilmiştir. Bu kuruluşların önerileri incelendiğinde ise üniversite tercihinde dikkat edilmesi gereken faktörleri sekiz (8) ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar (EducationCorner, 2018):

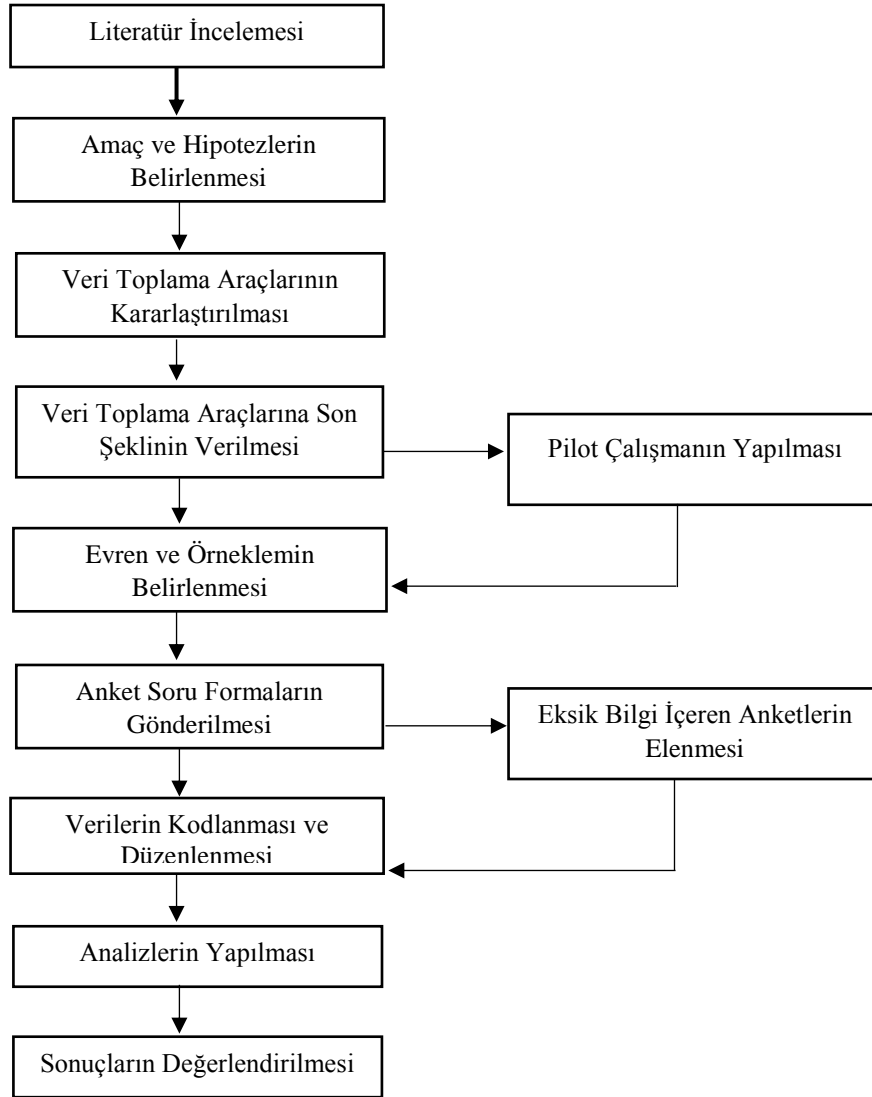
1. Üniversitenin akreditasyonu
2. Üniversitenin türü
3. Üniversitenin coğrafi konumu
4. Üniversitenin büyüklüğü
5. Üniversitedeki eğitim-öğretimin toplam maliyeti
6. Üniversitenin akademik kalitesi
7. Üniversitede bulunan fakülteler/bölümler
8. Ders dışı sosyal aktiviteler.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi insanlar çeşitli nedenlerden dolayı

dünyanın farklı bölgelerine göç etmektedirler. Bunlardan birisi de eğitim amacıyla göç etmektir. Eğitim amacıyla göç eden kişiler hem kendileri hem de eğitim gördükleri üniversiteleri farklı şekillerde etkilemektedirler. Üniversitelerin amacına uygun hizmet sunmaları ve yıkıcı rekabetin yaşandığı eğitim sektöründe sürdürülebilir rekabet avantajı elde edebilmeleri için yukarıdaki kriterleri dikkate alarak etkin bir strateji geliştirmeleri gerekmektedir. Bu konuda birçok ulusal ve uluslararası çalışma yapılmış ancak, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi gibi uluslararası kimliğe sahip üniversite ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

3. Yöntem

Kişiler daha iyi bir kariyer ve gelecek elde edebilmek amacıyla yaşamış oldukları bölgelerin dışına göç etmekte ve öğrenimlerini oralarda tamamlamaktadırlar. Bu çalışma, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ne farklı ülkelerden gelen öğrencilerin tercih nedenlerini açıklamaya yönelik hazırlanmıştır. Bu çalışmanın yürütülmesinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir.

Şekil-1: Araştırmanın Aşamaları

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz şartları dikkate alındığında, bireyler daha kaliteli eğitim için farklı ülkelere göç etmekte, küresel bir bakış açısına sahip olmakta, uluslararası işbirliği ve anlayış oluşturmaktadır. Bu konuda 1968 yılında İsviçre’de kurulan Uluslararası Bakalorya Organizasyonu (IBO-International Baccalaureate Organization) birbirinin kültürüne saygılı, sosyal ve çevre konularına duyarlı, huzur ve barış dolu bir dünya oluşturmak için dünya çapında bir milyondan fazla öğrenciye, 70.000’den fazla eğitimci ve 4.000’den fazla eğitim kurumu ile destek vermektedir (International Baccalaureate (IB), 2018). Buna benzer anlayışla kurulan Kırgızistan-Manas Üniversitesi, sürekli eğitime inanan her kesimden bireylere kaliteli eğitim verme gayretindedir. Bu çalışmada özellikle Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarındaki gençler başta olmak üzere değişik ülkelerden gelen gençlerin Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’ni tercih nedenlerini ve bunun etkilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerin küresel alanda ortak bir anlayışın oluşturulması; refah düzeyi yüksek yaşanabilir bir dünyanın oluşturulması için faaliyet gösteren eğitim kurumlarının çalışmalarına rehberlik etmesi ve ilgili alan yazına katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Hipotezleri

Gerçekleştirilen herhangi bir araştırmanın amacına uygun sonuç ve öneriler sunabilmesi için araştırma ile ilgili hipotezlere ihtiyaç duyulmaktadır. Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürün incelenmesi sonucu aşağıdaki hipotezler belirlenmiştir.

H₁: Yurtdışında öğrenim görmek isteyen kişilerin tercih nedenleri cinsiyete göre farklılık gösterir

H₂: Yurtdışında öğrenim görmek isteyen kişilerin tercih nedenleri milliyetlerine göre farklılık gösterir.

H₃: Yurtdışında öğrenim görmek isteyen kişilerin tercih nedenleri ailesinin yaşamış olduğu yere göre farklılık gösterir.

H₄: Yurtdışında öğrenim görmek isteyen kişilerin tercih nedenleri ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılık gösterir.

3.3. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada araştırma evrenini, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’nde öğrenim göre yabancı öğrenciler oluşturmaktadır. KTMÜ, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı verilerine göre, ilgili fakültelerde yaklaşık 590 yabancı uyruklu öğrencinin öğrenim gördüğü belirlenmiştir (KTMÜ, 2018). Israel (2013:3), evren büyüklüğü 600 olan çalışmalarda \pm % 5 hata payı ile 240

kişiyeye ulaşmanın yeterli olacağını ifade etmektedir. Bu kapsamda 300 öğrenciyeye ulaşılmış ve 259 öğrenciden anket geri dönüşü sağlanmıştır. Bunlardan 2 tanesi uygun işaretlenmediğinden değerlendirme dışı bırakılmıştır. 257 anket üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Gerçekleştirilen bu çalışma için ihtiyaç duyulan veriler, ulusal ve uluslararası literatür incelenerek, araştırmanın amaç ve hipotezlerine uygun hazırlanan anket yardımıyla toplanmıştır. Hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik dokuz (9) soru, ikinci bölümde ise Radmard (2017) tarafından geliştirilen yabancı öğrencilerin yükseköğretim kurumlarını tercih nedenlerini belirlemeye yönelik 14 sorudan oluşan ölçek kullanılmıştır. Anket formunun ikinci bölümünde yer alan ifadelerin yanıtlama kategorileri; “1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum” şeklindedir. Anket formları 2018 yılı Mart ayında yabancı öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha Katsayısı testi tercih edilmiştir. Genel olarak Cronbach’s Alpha katsayısının 0.40’dan küçük olması ölçeğin güvenilir olmadığını, 0.40-0.60 arası düşük güvenilirlikte olduğunu, 0.60-0.80 arası değerin güvenilir olduğunu, 0.80-1.00 arasındaki değerin ise yüksek güvenilirliğe karşılık geldiği kabul edilmektedir (Hair vd., 2010). Yapılan analizde araştırmanın güvenilirlik katsayısı 0.859 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırma verilerinin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığını test etmek için de çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerin sonuçlarına bakılır. Eğer bu değerler -1 ile +1 arasında ise normal dağıldığı kabul edilir (Huck, 2015). Bu çalışma sonucunda çarpıklık (skewness) değerinin 0,290, basıklık (kurtosis) değerinin ise -0,461 olduğu görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 aralığında olduğundan verilerin normal dağıldığı ve analizlerde parametrik testlerin uygun olacağına karar verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Anketler ile elde edilen verilere istatistik paket program yardımıyla frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapmalara ilişkin betimleyici istatistikler ortaya konmuş ve hipotezleri test etmek içinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’nde öğrenim gören Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşları dışında kalan öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın diğer sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırma verileri, katılımcıların anket formundaki soru ve önermelere verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

- Bu araştırma, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nin ilgili fakültelerindeki yabancı öğrencilerle sınırlıdır.

- Araştırmadan elde edilen bulgular, veri çözümlemede kullanılan yöntemlerden elde edilen sonuçlarla sınırlıdır.

4. Bulgular ve Tartışma

Araştırma ile ilgili olarak bu kısımda demografik bulgulara, betimleyici istatistik bulgulara ve hipotezlerin analizi sonucu elde edilen bulgulara değinilmiştir.

4.1. Demografik Bulgular

Katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili bulgular Tablo 1'de görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların % 75,5'i erkek, % 23,7'si ise kadındır. Katılımcılardan iki (2) kişi (% 0,8) cinsiyet ile ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır Araştırmaya katılanların yarıdan fazlası (% 51) 20-22 yaş arasında ve tamamına yakını da bekârdır (% 93,8). Katılımcıların ailelerinin gelir durumu incelendiğinde ise %51,3'ünün aylık 20.000 Som'dan daha düşük bir gelirlerinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 3,9'u ise bu soruya cevap vermemişlerdir. Araştırma kapsamında yer alan kişilerin milliyetleri incelendiğinde ise büyük bir çoğunluğunu Türkiye Cumhuriyeti (% 37,7) ve Tacikistan (25,7) vatandaşlarının oluşturduğu sonucu elde edilmiştir. Eğitim amacıyla göç edenlerin ailelerinin yaşadığı yer incelendiğinde ise katılımcıların % 39,7'sinin ilçe, % 33,9'unun ise köy gibi kırsal alanlardan geldiği görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanlardan 28 kişi ise (% 10,9) bu soruya cevap vermemişlerdir. Katılımcıların öğrenim gördükleri süre içerisinde konaklama sorununu ise genel olarak öğrenci yurtları (% 71,6) ile çözdükleri sonucuna ulaşılmıştır. Diğerlerinin ise kiralık evde (% 19,1) ve ailelerinin yanında (% 5,6) konakladıkları görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ile İlgili Bulgular (n=257)

		N	%
Cinsiyet	Bay	194	75,5
	Bayan	61	23,7
	Cevapsız	2	0,8
Yaş	17-19 arası	67	26,1
	20-22 arası	131	51,0
	23-25 arası	40	15,6
	26-28 arası	13	5,1
	29 ve üzeri	5	1,9
	Cevapsız	1	0,4

Medeni Durum	Evli	10	3,9
	Bekâr	241	93,8
	Cevapsız	6	2,3
Aile Gelir Durumu	5 000 Som ve altı	33	12,8
	5 001-10 000 Som arası	41	16,0
	10 001-15 000 Som arası	27	10,5
	15 001-20 000 Som arası	31	12,1
	20 001-25 000 Som arası	48	18,7
	25 001 Som ve üzeri	67	26,1
	Cevapsız	10	3,9
Milliyet	Türkiye	97	37,7
	Kazakistan	27	10,5
	Özbekistan	24	9,3
	Tacikistan	66	25,7
	Diğer	40	15,6
	Cevapsız	3	1,2
Ailenin Yaşadığı Yer	İl (Oblast)	40	15,6
	İlçe (Rayon)	102	39,7
	Köy (Ayıl)	87	33,9
	Cevapsız	28	10,9
Fakülte/Yüksekokul	Edebiyat Fak.	48	18,7
	İİBF	31	12,1
	TOYO	41	16,0
	Diğer (Veteriner, Ziraat, Mim.-Müh. vd.)	84	32,7
	Cevapsız	53	20,6
Sınıf	Hazırlık	100	38,9
	1. Sınıf	63	24,5
	2. Sınıf	43	16,7
	3. ve 4. Sınıf	48	18,7
	Cevapsız	3	1,2
İkamet Ettiği Yer	Kiralık Ev	49	19,1
	Öğrenci Yurdu	184	71,6
	Ailemin Yanı	14	5,4
	Diğer	6	2,3
	Cevapsız	4	1,6

4.2. Ölçeğe İlişkin Betimleyici İstatistik Bulgular

Kırgızistan için farklı ülkelerden gelen öğrencilerin tercihlerinde en önemli neden; kişilerin kendi ülke kültürleri ile yakınlığın olmasından dolayıdır (3,455). İkinci derecede önemli olan faktör ise Kırgızistan'da vize ve ikamet kolaylıklarının olmasıdır (3,256). Üçüncü derecede etkili olan ise; Kırgızistan'da verilen eğitimin, kendi ülkesinden daha kaliteli bir eğitim imkânının olmasıdır (3,130). Eğitim için kendi ülkesinden Kırgızistan'a göç eden öğrencilerin tercihinde en az etkili olan unsur ise; kendi ülkesindeki eğitim düzeyinin düşük olmasıdır (2,121). Tercih en az etkileyen ikinci faktör ise; okuduğum fakültenin/bölümün kendi ülkemde olmamasıdır (2,279). Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin eğitim amacıyla göç etmelerinde en fazla etkili olan unsurlar kültürel yakınlık, vize/ikamet kolaylığı ve eğitim kalitesinin yüksek olması sonucu görülmektedir.

Tablo 2. Betimleyici İstatistik Bulgular (N=257)

Tercih Nedenleri	\bar{x}	SS
Ülkem ile Kültürel Yakınlık	3,455	1,191
Ülkeme Göre Eğitim Açısından Gelişmiş Bir Ülke Olması	3,130	1,121
Ülkeme Göre Ekonomik Bakımdan Gelişmiş Bir Ülke Olması	2,620	1,349
Ülkeme Coğrafi Yakınlığı	2,833	1,407
Ülkemde Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	2,121	1,193
Ülkem ile Güçlü Ekonomi-Siyasi Bağlantılarının Olması	2,885	1,185
Vize/İkamet Kolaylıkları	3,256	1,257
Akrabalarının Olması	2,456	1,488
Tesadüfler Yoluyla	2,743	1,328
Okuduğum Bölümün Ülkemde Olmaması	2,279	1,288
Yaşam Maliyetlerinin Düşük Olması	2,949	1,153
Yükseköğretimin Özgürlükçü Bir İklimde Gerçekleştirme İsteği	2,787	1,094
Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması	2,930	1,177
Buradan Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı Kolaylıkları	2,664	1,244

4.3. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

Kişilerin eğitim amacıyla yaşamış oldukları ülkeden başka ülkelere göç etmelerine etki eden faktörlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Tablo 3 incelendiğinde cinsiyet ile eğitim amaçlı göç arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum araştırma için belirlenen H_1 hipotezinin **kabul edilmediğini** göstermektedir.

Tablo 3. Tercih Nedenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Tercih Nedenleri	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	t	p
Ülkem ile Kültürel Yakınlık	Erkek	194	3,533	1,238	1,709	,089
	Kadın	61	3,237	,973		
Ülkeme Göre Eğitim Açısından Gelişmiş Bir Ülke Olması	Erkek	194	3,171	1,125	,816	,415
	Kadın	61	3,037	1,095		
Ülkeme Göre Ekonomik Bakımdan Gelişmiş Bir Ülke Olması	Erkek	194	2,622	1,383	,190	,849
	Kadın	61	2,584	1,256		
Ülkeme Coğrafi Yakınlığı	Erkek	194	2,836	1,425	-,146	,884
	Kadın	61	2,866	1,360		
Ülkemde Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	Erkek	194	2,132	1,208	,334	,738
	Kadın	61	2,074	1,138		
Ülkem ile Güçlü Ekonomi-Siyasi Bağlantılarının Olması	Erkek	194	2,921	1,221	,992	,322
	Kadın	61	2,748	1,074		
Vize/İkamet Kolaylıkları	Erkek	194	3,312	1,249	1,400	,163
	Kadın	61	3,053	1,284		
Akrabalarının Olması	Erkek	194	2,425	1,497	-,377	,707
	Kadın	61	2,507	1,453		
Tesadüfler Yoluyla	Erkek	194	2,777	1,359	,686	,493
	Kadın	61	2,643	1,221		
Okuduğum Bölümün Ülkemde Olmaması	Erkek	194	2,241	1,321	-,701	,484
	Kadın	61	2,374	1,195		
Yaşam Maliyetlerinin Düşük Olması	Erkek	194	2,994	1,207	1,133	,258
	Kadın	61	2,802	,963		
Yükseköğretimin Özgürlükçü Bir İklimde Gerçekleştirme İsteği	Erkek	194	2,800	1,102	,182	,856
	Kadın	61	2,770	1,071		
Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması	Erkek	194	2,938	1,216	,407	,685
	Kadın	61	2,868	1,056		
Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı ve Kolaylıkları	Erkek	194	2,598	1,259	-1,451	,148
	Kadın	61	2,863	1,204		

Eğitim amacıyla farklı bir ülkeye göç eden kişilerin milliyetleri ile yükseköğretim tercih nedenleri arasında farklılık olup olmadığını incelemek için tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. ANOVA testi yapılırken varyansların homojen olması durumunda çoklu karşılaştırma tekniği Post-Hoc Scheffe tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin nedeni testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır (Otrar, 2018). Gruplararası varyansların eşit olmadığı durumlarda ise Tamhane's T2 tercih edilmiştir. Parametrik testlerin uygulanabilmesi için örnek boyutunun 30'un üzerinde olması gerekmektedir (Saruhan ve Özdemirci, 2013:214). Bu nedenle, Kazakistan ve Özbekistan'dan gelen öğrencilerin sayısı 30'un altında kaldığı için birleştirilerek analize dahil edilmiştir. İki ülkeden katılımcıların sayısının birleştirilmesinde yakın kültüre sahip olmaları ve aynı coğrafyada yer almaları nedeniyle sakınca görülmemiştir. Yükseköğretim Tercih nedenlerinin milliyete göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan analiz sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Yabancı öğrencilerin yükseköğretim tercih nedenlerinden, "*Tesadüfler Yoluyla*" ve "*Yaşam Maliyetlerinin Düşük Olması*" hususlarında milliyete göre farklılık görülmemiştir. Diğer 12 husustan 9'unda, Türkiye'den gelen öğrencilerle Tacikistan, Kazakistan & Özbekistan ve diğer ülkelerden gelen öğrenciler arasında yükseköğretim tercih nedenlerine ilişkin anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'den gelenlere ilişkin aritmetik ortalamının diğer gruplara göre oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu hususlar şunlardır:

- *Ülkem ile kültürel yakınlık,*
- *Ülkeme göre eğitim açısından gelişmiş bir ülke olması,*
- *Ülkeme göre ekonomik bakımdan gelişmiş bir ülke olması,*
- *Ülkeme coğrafi yakınlığı,*
- *Ülkemde eğitim düzeyinin düşük olması,*
- *Akrabalarımın olması,*
- *Okuduğum bölümün ülkemde olmaması,*
- *Ülkeme yakın bir eğitim sisteminin olması,*
- *Buradan başka ülkelere göç etme imkânı kolaylıkları*

Yükseköğretim tercih nedenlerinden "*Ülkem ile Güçlü Ekonomi-Siyasi Bağlantılarının Olması*" hususunda Tacikistan'dan gelen öğrenciler ile Türkiye'den gelen öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu; "*Vize/İkamet Kolaylıkları*" hususunda "Kazakistan & Özbekistan" ve Tacikistan'dan gelen öğrenciler ile Türkiye'den gelen öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu ve "*Yükseköğretimin Özgürlükçü Bir İklimde Gerçekleştirme İsteği*" hususunda "Kazakistan & Özbekistan" gelen öğrenciler ile Türkiye'den gelen öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu

tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda, Türkiye’den gelen öğrencilerin diğer ülkelerden gelen öğrencilere göre yükseköğretim tercih nedenlerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, aritmetik ortalamalar incelendiğinde Türkiye’den gelen öğrencilerin diğer ülkelerden gelen öğrencilere göre tercih nedenlerine ilişkin algılarının düşük olduğu net bir şekilde ayrılmaktadır. Bu durum araştırma için belirlenen H_2 hipotezin kabul edildiğini göstermektedir.

Tablo 4. Tercih Nedenlerinin Milliyete Göre Karşılaştırılması (Özet Tablo)

Tercih Nedenleri	Milliyet	n	\bar{x}	SS	F	p	Farklılık
Ülkem ile Kültürel Yakınlık	A Türkiye	97	3,077	1,202	9,348	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	4,039	1,058			
	C Tacikistan	66	3,689	1,136			
	D Diğer	40	3,250	1,104			
Ülkeme Göre Eğitim Açısından Gelişmiş Bir Ülke Olması	A Türkiye	97	2,599	1,007	13,980	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,292	1,056			
	C Tacikistan	66	3,547	1,125			
	D Diğer	40	3,507	,984			
Ülkeme Göre Ekonomik Bakımdan Gelişmiş Bir Ülke Olması	A Türkiye	97	1,687	1,079	38,555	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	2,855	1,114			
	C Tacikistan	66	3,424	1,253			
	D Diğer	40	3,275	1,037			
Ülkeme Coğrafi Yakınlığı	A Türkiye	97	1,699	,946	57,832	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,706	1,205			
	C Tacikistan	66	3,540	1,270			
	D Diğer	40	3,312	,922			
Ülkemde Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	A Türkiye	97	1,531	,961	17,142	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	2,169	1,045			
	C Tacikistan	66	2,682	1,267			
	D Diğer	40	2,550	1,176			
Ülkem ile Güçlü Ekonomi-Siyasi Bağlantılarının Olması	A Türkiye	97	2,554	1,089	5,326	,001	C>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,115	1,227			
	C Tacikistan	66	3,226	1,121			
	D Diğer	40	2,772	1,290			
Vize/İkamet Kolaylıkları	A Türkiye	97	2,838	1,170	8,560	,000	B>A C>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,554	1,268			
	C Tacikistan	66	3,731	1,129			
	D Diğer	40	3,125	1,305			
Akrabalarının Olması	A Türkiye	97	1,489	1,025	33,441	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,205	1,380			
	C Tacikistan	66	3,248	1,375			
	D Diğer	40	2,525	1,450			
Okuduğum Bölümün Ülkemde Olmaması	A Türkiye	97	1,666	1,183	14,140	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	2,437	1,152			
	C Tacikistan	66	2,792	1,244			
	D Diğer	40	2,664	1,225			
Yükseköğretimin Özgürlükçü Bir İklimde Gerçekleştirme İsteği	A Türkiye	97	2,470	1,098	5,804	,001	B>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,192	,961			
	C Tacikistan	66	2,818	1,066			
	D Diğer	40	2,995	1,133			
Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması	A Türkiye	97	2,371	1,054	13,554	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,332	1,126			
	C Tacikistan	66	3,318	1,125			
	D Diğer	40	3,075	1,141			
Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı ve Kolaylıkları	A Türkiye	97	1,955	1,057	21,195	,000	B>A C>A D>A
	B Kazakistan & Özbekistan	51	3,104	1,128			
	C Tacikistan	66	3,197	1,099			
	D Diğer	40	2,917	1,289			

Yanıt kategorileri: “1= Hiç Katılmıyorum, “2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum”

İnsanlar genel olarak ekonomik faaliyetlerine göre yaşam yerini tercih etmektedirler. Kişilerin yaşadığı yer kırsal ise ve ekonomik sıkıntılar ile mücadele ediyor ise daha kaliteli bir eğitim için farklı ülkelere göç etmek isteyebilirler. Bu amaçla kişilerin yaşadığı yer ile eğitim için değişik ülkeleri tercih edenlerin düşüncelerinde anlamlı bir farklılığın olup olmadığını açıklamak için varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda (Tablo 5) öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yerlere göre yükseköğretim tercih nedenlerinde üç hususta anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede, ailesi köyde yaşayan öğrencilerin ilçe merkezlerinde yaşayanlara göre yükseköğretim tercihlerinde “*Akrabalarımın Olması*”, “*Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması*” ve “*Buradan Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı ve Kolaylıkları*” hususlarının etkili olduğu ifade edilebilir. Böylece H_3 hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 5. Tercih Nedenlerinin Ailenin Yaşadığı Yere Göre Karşılaştırılması (Özet Tablo)

Tercih Nedenleri	Yaşadığı Yer	n	\bar{x}	SS	F	p	Farklılık
Akrabalarımın Olması	A İl (Oblast)	40	2,286	1,219	4,549	,012	C>B
	B İlçe (Rayon)	102	2,156	1,410			
	C Köy (Ayl)	87	2,781	1,586			
Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması	A İl (Oblast)	40	2,925	1,228	3,182	,043	C>B
	B İlçe (Rayon)	102	2,754	1,189			
	C Köy (Ayl)	87	3,184	1,116			
Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı ve Kolaylıkları	A İl (Oblast)	40	2,550	1,108	4,176	,017	C>B
	B İlçe (Rayon)	102	2,425	1,245			
	C Köy (Ayl)	87	2,935	1,261			

Yanıt kategorileri: “1= Hiç Katılmıyorum, “2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum”

Tablo 6. Tercih Nedenlerinin Ailenin Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması (Özet Tablo)

Tercih Nedenleri	Aile Gelir Düzeyi	n	\bar{x}	SS	F	p	Farklılık
Ülkeme Göre Ekonomik Bakımdan Gelişmiş Bir Ülke Olması	A 10.000 Som ve altı	74	3,189	1,224	17,058	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	2,862	1,317			
	C 20.001 ve üzeri	115	2,124	1,291			
Ülkeme Coğrafi Yakınlığı	A 10.000 Som ve altı	74	3,417	1,262	20,224	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	3,170	1,340			
	C 20.001 ve üzeri	115	2,264	1,317			
Ülkemde Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	A 10.000 Som ve altı	74	2,517	1,207	9,673	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	2,280	1,281			
	C 20.001 ve üzeri	115	1,788	1,051			
Akrabalarımın Olması	A 10.000 Som ve altı	74	3,026	1,506	17,129	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	2,759	1,525			
	C 20.001 ve üzeri	115	1,881	1,257			
Okuduğum Bölümün Ülkemde Olmaması	A 10.000 Som ve altı	74	2,761	1,246	13,160	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	2,532	1,323			
	C 20.001 ve üzeri	115	1,866	1,192			
Ülkeme Yakın Bir Eğitim Sisteminin Olması	A 10.000 Som ve altı	74	3,149	1,119	8,713	,000	A > C B > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	3,276	1,105			
	C 20.001 ve üzeri	115	2,599	1,190			
Başka Ülkelere Göç Etme İmkânı ve Kolaylıkları	A 10.000 Som ve altı	74	2,977	1,142	5,422	,005	A > C
	B 10.001-20.000 Som arası	58	2,793	1,295			
	C 20.001 ve üzeri	115	2,394	1,267			

Yanıt kategorileri: “1= Hiç Katılmıyorum, “2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum”

Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu ile eğitim için farklı ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarını tercih etmeleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo incelendiğinde ailelerin gelir düzeyi ile yükseköğretim tercih nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır. Tercih nedenleri ile ilgili 14 husustan 7’sinde aile gelir düzeyi düşük olanlar ile yüksek olanlar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. 10.000 Som ve altında düşük gelir seviyesine sahip olanlar, 10.001-20.000 Som arası ve 20.000 Somdan yüksek gelir düzeyine sahip olanlara kıyasla yükseköğretim tercihinde aşağıda belirtilen hususların oldukça etkili olduğunu anlaşılmaktadır. Bunlar; “Ülkeme göre ekonomik bakımdan gelişmiş bir ülke olması”, “Ülkeme coğrafi yakınlığı”, “Ülkemde eğitim düzeyinin düşük olması”, “Akrabalarımın olması”, “Okuduğum bölümün ülkemde olmaması” ve “Ülkeme yakın bir eğitim sisteminin olması”dır. Tercih nedenlerinden “Başka ülkelere göç etme imkân ve kolaylıkları” hususunda sadece 10.000 Som ve altında düşük gelir düzeyine sahip olanlar ile 20.000 Somdan yüksek gelir düzeyine sahip olanlar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu sonuca göre, H_4 hipotezinin kabul edildiği anlaşılmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Küreselleşmenin yoğun yaşandığı günümüzde insanlar ekonomik, sosyal, kültürel, güvenlik veya doğal nedenlerden dolayı sürekli yaşamış oldukları bölgelerden, daha rahat bir yaşam sürecekleri yerlere göç etmektedirler. Göçün nedenlerinden birisi de daha kaliteli eğitim alma arzusudur. Yapılan araştırmalar insanların kendi ülkeleri dışında başka bir ülkeyi eğitim için tercihlerinde birçok faktörün etkili olduğunu göstermektedir. Bunların başında da üniversitenin eğitim kalitesi, mezun olduktan sonra kolay iş bulabilme şansı, sektöre entegre bir eğitim sisteminin benimsenmiş olması, akademik kadronun kalitesi ve ulusal/uluslararası projelerde görev alması, üniversitenin bulunduğu ülke veya şehrin öğrencilere sunmuş olduğu sosyal ve kültürel imkanlar gelmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı göçlerin sayısı gün geçtikçe artmakta ve beraberinde olumlu/olumsuz pek çok durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç olayı hem göç eden kişileri, hem de göç kabul eden ülkeleri etkilemektedir.

Bu çalışma yukarıda söz konusu olan neden ve sonuçları tespit etmek ve bir takım çözüm önerileri sunabilmek için hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda kişilerin eğitim için göçlerinde en fazla kültürel yakınlık, vize ve ikamet kolaylıkları, eğitim kalitesinin yüksek olması unsurlarının daha etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışma sonucunda yapılan analizler, araştırma için belirlenen H_1 hipotezinin reddedildiğini; H_2 , H_3 ve H_4 numaralı

hipotezlerin ise **kabul** edildiğini göstermektedir. Buna göre kişilerin cinsiyetleri farklılık gösterse de eğitim amacıyla göç etme tercihlerinde herhangi bir farklılık görülmemektedir. Ayrıca kişilerin milliyetleri, ailelerinin yaşadıkları yer ve gelir düzeyleri değiştiğinde eğitim tercihlerinde de bir takım anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda yurtdışında eğitimin kişilere, üniversitelere ve ülkelere önemli katkıları olduğu bir gerçektir. Bunun için yurtdışı eğitimden tüm paydaşların arzu edilen sonuçlara ulaşabilmesi için yapılması gerekenler ile ilgili öneriler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

➤ Kişilerin refah ve huzurlu bir ömür geçirebilmeleri için hayatlarındaki önemli karar üniversite tercihidir. Üniversite tercihinde bulunan kişiler belli bir eğitim ve kültür seviyesine sahip kişilerdir. Bu gibi nitelikli kişilerin eğitim amaçlı da olsa göç ettikleri ülkeye ekonomik, sosyal ve kültürel yönden faydalarının olması için çeşitli fırsatlar hem ülke hem de üniversite yönetimince sunulmalıdır.

➤ Üniversite mezunu olan kişiler dünyanın farklı bölgelerinde önemli statülerde istihdam edilmektedirler. Bu kişiler, başarılı ve donanımlı bir şekilde mezun olduktan sonra hem üniversitenin hem de ülkenin imajına ve ulusal/uluslararası tanıtımına olumlu katkı sağlamalıdır.

➤ Küresel dünyanın günümüzdeki önemli unsuru yabancı dil yeterliliğidir. Yabancı dili en kısa sürede, doğru ve kalıcı yoldan öğrenmek ise yabancı ülkede eğitim ile kolaylaşmaktadır. Yükseköğretim için farklı ülkelere eğitim görmek için giden kişiler en az bir yabancı dil iyi düzeyde öğrenmelidirler.

➤ Yurtdışı eğitimi sayesinde kişiler, dünyayı ve farklı bakış açılarını daha iyi tanıyarak anlamalı, hoşgörü sahibi olmalı, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelidirler.

➤ Farklı dillerin konuşulduğu coğrafyalarda yabancı dilde kendilerini ifade etme imkânı yüksektir. Yükseköğrenim için yurtdışına gidenler, sahip olduğu yabancı dil ile beraber liderlik ve üst düzey yönetici olma becerilerinin artmasına da katkı sağlayabilmelidirler. Böylece, uluslararası platformlarda ülkesini ve bağlı olduğu kurumu temsil yetenekleri de gelişmiş olacaktır.

Eğitim amaçlı göçler, özellikle gelişmekte olan ülkeler için büyük önem taşımaktadır. Yurt dışına yapılan eğitim amaçlı göçler, ülkelere yetişmiş insan, bilgi ve teknoloji kazandırması açısından büyük fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkeler pek çok vatandaşını bu amaçla yabancı ülkelere göndermektedir. Bu göçler, gidilen ülkede daimi kalıcılığa dönüşmediği zaman gelişmekte olan ülkeler için büyük kazanç sağlayabilir.

Gelişmekte olan ülkelerin, eğitim amaçlı göçlerin beyin göçüne dönüşmemesi için ekonomik, psikolojik ve sosyal önlemleri alması yararlı olacaktır.

Kırgızistan'da KTMÜ'de öğrenim gören yabancı öğrenciler üzerine yapılan bu araştırmanın genişletilerek diğer üniversitelerde de öğrenim gören özellikle farklı ülkelerden gelen yabancı öğrencilere uygulanması araştırmacılara önerilebilir.

Kaynakça

- Akar, C. (2012). Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 97-120.
- Anderson, P. (1999). Factors Influencing Student Choise in Higher Education. *Perspectives: Policy & Practice in Higher Education*, 3(4), 128-131.
- Ay, T. & Zeybek, Ö. (2016). Türkiye'de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Sebepleri: Manisa İli Örneği. *Turkish Migration Conference 2016 - Programme and Abstracts Book*, Transnational Press, London.
- Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(53), 516-542.
- DPT. (2001). *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayını No: 2556.
- Education Corner. (2018). *Factors to Consider When Choosing a College or University*. <https://www.educationcorner.com/factors-choosing-a-college.html> (E. Tarihi: 15 Nisan 2018).
- Hair, F., Black, W., Babin, B., & Anderson, R. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). New Jersey: PrenticeHall.
- Huck, S. W. (2015). *Reading Statistics and Research* (6th ed.). Boston: Pearson.
- International Baccalaureate (IB) (2018). *Benefits of the IB* <http://www.ibo.org/benefits/> (E. Tarihi: 22 Mart 2018).
- Israel, G. D. (2013). Determining Sample Size. Uf/IFAS Extension
- Istop, K. (2018). *Decision Time: Becoming a Longhorn*. www.news.utexas.edu: <https://news.utexas.edu/2013/03/08/decision-time-becoming-a-longhorn> (E. Tarihi: 13 Nisan 2018).
- KTMÜ. (2018). Uyruklara Göre Güncel Öğrenci Sayıları, http://oidb.manas.edu.kg/uyruk_ogrsay.html, (E. Tarihi 16 Şubat 2018).
- Otrar, M. (2018). Örnek Bulgular/Tablo Yorumları, <http://mustafaotrar.net/istatistik/ornek-bulgulartablo-yorumlari>, (E. Tarihi: 20 Şubat 2018).
- Özdemir, H. (2012). Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*(30), 1-18.
- Radmard, S. (2017). Türk Üniversitelerindeki Uluslararası Öğrencilerin Yükseköğretim Taleplerini Etkileyen Etkenlerin İncelenmesi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, Nisan/April, s. 67-77, DOI: 10.5961/jhes.2017.185.
- Ratha, D., & Shaw, W. (2007). *South-South Migration and Remittances*. World Bank Development Prospects Group Working Paper, No: 102.
- Saruhan, Ş. C. & Özdemirci, A. (2013). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*, 3. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Yakar, M., & Saraçlı, S. (2010). Türkiye'de İller Arası Net Göçlerle İle Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi Arasındaki İlişkilerin Analizi. *e-Journal of New World Sciences Academy (NWSA) Nature Sciences*, 5(2), 46-59.
- Yavuzalp, A. (2011). Eğitim Pazarlamasında Konumlandırma: İstanbul'daki Üniversitelerin Dershane Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yılmaz, Ö. (2012). Öğrencilerin Üniversite Tercihini Etkileyen Kriterlerin Belirlenmesinde Analitik Hiyerarşi Proses Uygulanması ve Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.